

HABE

euskara ikasten ari garenon aldizkaria

412

2010eko uztaila
zenb.

3,10 € (BEZ barne)

ALE
BEREZIA

UDA-GIROAN
HIKA

Aurreko urteetako ohiturari jarraituz, udagiroan irakurtzeko moduko proposamenak eskaintzera datorkizu HABE aldizkari-ko ale berezi hau.

Oraingoan, hika egiten laguntzeko asmoa duten elkarriketa eta ariketek osatuko dute edukia.

Elkarriketok Maramara Taldeak argitaratu eta irakasle eta itzultzaile den Ritxi Lizartzak idatzitako "hitanoa mintza hadi, lagun!" liburutik hartu ditugu, euskara ikasten ari zareten ikasleontzat egokiak direla pentsatuta. Berrargitalpen hau, hala ere, hainbat ariketa eta azalpenez osatu eta egokitu dugu. Elkarriketa guztien ondoren, ulermen-ariketak eta hitanoaren gaineko azalpenak aurkituko dituzu.

Ale berezi honen helburua oso xumea da, beraz: hika egiten dutenen jarduna ulertzen lagundu eta nola ez, zu zeu horretan ahaleginzera animatzea.

Uda honetan, saia zaitez, saia hadi hika egiten!

Helbide honetara bidali behar da:
HABE aldizkaria
 Vitoria-Gasteiz kalea, 3
 20018 DONOSTIA

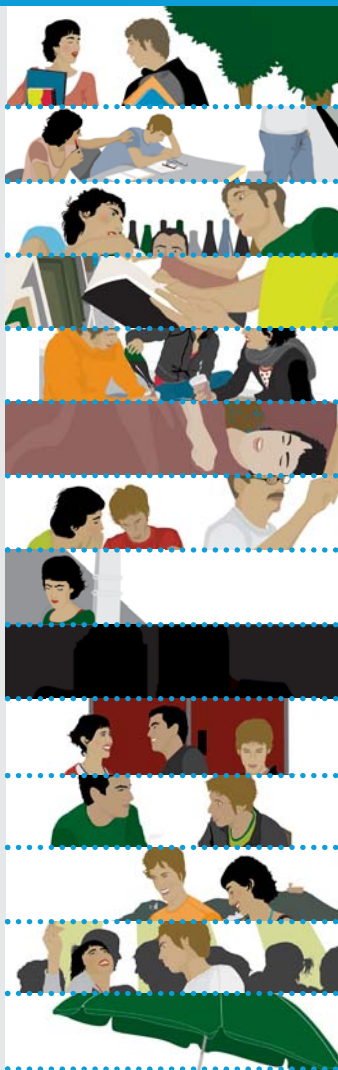

Formulario honetako datuak fitxategi automatizatu batean bilduko dira, HABE aldizkaria jasotzeko eskabideak kudeatu ahal izateko. Fitxategi datuetara sartzeko, datuak aldatu eta deuseztatzeko eskubidea erabili nahi izanez gero, HABEra jo dezakezue: Vitoria-Gasteiz kalea, 3-6. 20018 Donostia.

HARPIDETZA-ORRIA

Izen-deiturak:
 Zein euskaltegiari ari zara ikasten?
 Identifikazio Fiskalaren Kodea / Nortasun-agiria:
 Helbidea: Telefonoa:
 Herria: Posta-kodea: Lurraldea:
 Posta elektronikoa
 HABE aldizkaria jaso nahi dut (2010eko harpidetza: 26,20 € urtean 10 ale). Euskaltegi bateko ikasle bazara, harpidetza 13,10€
 Honela ordainduko dut:
☐ HABEren izenean luzaturiko txeki bidez
☐ Transferentzia bidez (kutxa 2101.0381.01.0003069002)
☐ Kontu korrante bidez: Bankua edo Aurrezki Kutxa:
 Sukurtsala:K.D.:
 Zenbakia:

www.ikasbil.net atarian ere aurkituko duzu harpidetza egiteko modua.

- 04 Unibertsitatara bidean
07 Eskola batean
10 Tabernako barran, piper egiten
13 Liburu-dendan
16 Kale-zurrutean
19 A zer ajea!
22 Gau ederra Landerrek!
25 Esperoan
28 Zineman, muturbeltz
31 Enkontrua
34 Proposamena
37 Paseoan
40 Kontzertu batean
43 Hondartzan

Bibliografia:

LIZARTZA URRESTARATZU, RITXI: "Hitanoa, mintza hadi, lagun!
Hika egiten ikasteko eskuliburua", maramara taldea, 2009.

Liburua erosteko, jo www.maluta.eu/denda helbidera.
Hitanoa on-line ikasteko aukera www.hitanoa.com atarian.

 maluta

412

Testuen/ariketen maila: A1 A2 B1 B2 C1 C2

ERREDAKZIOA:
Eskarne Lopelegi
Esther Isasa

DISEINUA ETA MAKETAZIOA:
Zirrmarra/Truke
(Andoain-Beasain)

ILUSTRAZIOAK:
Yoana Figueras Ruiz

INPRIMATEGIA:
GERTU
Oñati, Gipuzkoa

LEGEZKO GORDAILUA
Bi- 2251/81
ISSN: 0212-6788

Euskal Autonomia Erkidegoko
Administrazio Orokorra
HABE
www.habe.euskadi.net
Tel. 943 02 26 00
Faxa: 943 02 26 01
e-mail: argitalpenak@habe.org
[Harpidetzak: harpidetzak@habe.org](mailto:harpidetzak@habe.org)

1.- Unibertsitatera bidean

*Udazkena da, Itziar eta Lander unibertsitaterantz doaz, beste ikasturte bat hasteko asmoz. Badirudi udan ondo ibili direla eta kostatu egiten zaiela berriz ere liburu artean **murgiltzea**.*

- Itziar.- Lander, aurtengoan ez **diat** batere gogorik unibertsitatean hasteko.
- Lander.- Zergatik ez? Azkeneko urtea **dugu**, ikasturte bat eta kitto, animo!
- Itziar.- Horrexegatik, **badiat** gogoia lanean hasi eta neuk irabazitako diruarekin auto bat erosteko.
- Lander.- Ba nik beti **aditu dut**, bizitza osoan izaten **diogula** inbidia unibertsitateko garaia. **Gozatu** daukazunarekin.
- Itziar.- Bah. (*Erretxin*) Eta azkeneko urtea denez, ea saiatzen **haizen** hika egiten motel, lau urte elkarrekin eta oraindik ikasi ez.
- Lander.- Ondo da... Txikitan etxean entzun **nuen**. Saiatuko **naiz**... eh... saiatuko **nauk**... **naun**! Baina hi animatu, neska!
- Itziar.- Tira, kasu egingo **diat**; eta, zer daukagu aurreneko orduan?
- Lander.- Txapas, bi orduko **eskola**...
- Itziar.- Horrela nola animatuko naiz? Hobe **nian** ohean gelditzea!
- Lander.- Itzi, ez **hadi triperrea** izan!
- Itziar.- Hik **jasaten duk**, ala? Hizketan hasi eta...
- Lander.- Bi ordu isildu gabe egoten **dun**!
- Itziar.- Eta gu apunteak hartu eta hartu! Ideiak izugarri **erakartzen** **naik**.
- Biek.- Kar, kar, kar!
- Itziar.- Ez **zegok** eskubiderik...
- Lander.- Tira, mugi, bestela jaiki izanak ez baitu ezertarako balioko.

ADITU.- Entzun. *Oír*. Entendre.
ERAKARRI.- Atraer. Attirer.
ESKOLA.- Klasea. *Clase*. Classe.
GOZATU.- Disfrutar. Profiter.
JASAN.- Aguantar. Supporter.
MURGILDU.- Enfrascarse. (S')absorber dans.
TRIPERRE.- Erretxina. *Cascarrabias*, irritable.
 Pointilleux/euse.

1.1.- Irakur ezazu berriro elkarriketa, kolore ezberdinez bereizi ditugun adizkiei erreparatu eta galdera hauei erantzun:

a.- Adizki guztiak ezagunak egin al zaizkizu? Bai ☐
Ez ☐

b.- Zein ez dituzu ezagutu? Hemen idatzi:

.....
.....
.....
.....

1.2.- Arrotza egin al zaizu Itziarrek eta Landerrek elkarri hitz egiteko erabili duten modua? Zerk harritu zaitu gehien?

- Batzuetan ezagutzen nituen aditzak erabiltzea eta beste batzuetan ez.
- Neska-mutilek elkarri hika egitea. Eta neskari egin edo mutilari egin, aldea egotea.
- Landerrek ohitura faltagatik egiten dituen hanka-sartzeak.

Pista bat: Zuka/neutroan egiten dugunean aditz forma batzuk erabiltzen ditugu eta hika egiten dugunean, berriz, beste batzuk.

1.3.- Sailka itzazu Itziarrek eta Landerrek erabili dituzten adizkiak hikako ala zukako formak diren adieraziz:

HIKAKO ADIZKIAK

ZUKA/NEUTROKO ADIZKIAK

.....
.....

.....
.....

dugu, diat, nian, naik, dut, diogu, zegok, nuen, naiz, naun, nauk, zaitez, haizen

1.4.- Nork erabiltzen ditu hikako adizki gehien? Landerrek ala Itziarrek?

1.5.- Ba al dakizu zergatik erabiltzen dituzten adizki ezberdinak?

- a.- Itziar herri txiki batekoa delako eta Lander, berriz, hirikoa.
- b.- Itziarrek hika egiten diolako Landerri; Landerrek, ordea, zuka egiten dio Itziarri.
- c.- Itziar euskaldun zaharra delako eta Lander, berriz, euskaldun berria.
- d.- Emakumezkoek gizonetzoei hika egiten dietelako, baina gizonetzoei emakumezkoek ez.

Gure ingurukoekin hizketaren bidez harremanetan jartzeko, bi modu izan ohi ditugu hizkuntza gehienetan: *Errespetuzko modua*, estilo formalari zein kolokialari dagokiena. Eta *modu hurbila*, lagunartekoa edo estilo kolokialari dagokiona. Solaskidearekin dugun harremanaren arabera finkatzen dugu, kasuan kasu, modu hori.

Euskaraz ere bi harreman-mota hauexek ditugu gaur egun solaskideari hitz egiteko:

- **errespetuzko modua (zuka):** *zu* pertsona oinarri hartuta, Euskal Herri osoan erabiltzen da.
- **modu hurbila (hika):** *hi* pertsonan oinarrituta erabili ohi izan da Euskal Herri osoan, baina hizkuntzaren bilakaeran galbidean joan den neurrian, *zu* pertsonaren erabilerak ordezkatu du.

Hona hemen lehenengo elkarrizketako hainbat esaldi, adizkiak konpara ditzazun:

HIKA Solaskidea emakumezkoa denean (noka)	HIKA Solaskidea gizonezkoa denean (toka)	ZUKA/NEUTROA
Ez dinat batere gogorik	Ez diat batere gogorik	Ez dut batere gogorik
Badinat gogoa	Badiat gogoa	Badut gogoa
Ea saiatzen haizen	Ea saiatzen haizen	Ea saiatzen zaren
Saiatuko naun	Saiatuko nauk	Saiatuko naiz
Kasu egingo dinat	Kasu egingo diat	Kasu egingo dizut
Hobe ninan ohean gelditzea	Hobe nian ohean gelditzea	Hobe nuen ohean gelditzea
Hik jasaten dun, ala?	Hik jasaten duk, ala?	Zuk jasaten duzu, ala?
Ideiak izugarri erakartzen nain	Ideiak izugarri erakartzen naik	Ideiak izugarri erakartzen nau
Ez za/egon eskubiderik!	Ez za/egok eskubiderik!	Ez dago eskubiderik!

2.- Eskola batean

Lander eta Itziar fakultateko eskola batean. Bitartean, irakaslea (Txapas) arbelean. Itziar erne dago, baina Landerrek ezin dio eutsi ikasturte-hasierako nagiri.

Itziar.- Hi, esna **hadi**! Txapas konturatu egingo **duk**!
Lander.- (erdi lotan) Zer... zer...?
Itziar.- **Kirten** hori! Herorrek ez al **huen**, ba, eskola honetara etorri nahi?
Lander.- Bai, baina nik...
Itziar.- **Odolkia**! Hik **daukak**, hik, **muturra galanta**!
Lander.- Barkatu, ez **naiz** konturatu... ez **naun** konturatu Txapasekin alferrik dela. Ze **astuna** den!
Itziar.- Ondo **zegok**, baina hurrengoan kasu egingo **didak**.
Lander.- Bai... Arrazoi **huen**. Taberna batean gosaltzera gelditu besterik ez...
Itziar.- Horixe, kirol egunkaria hirezat eta zigarrotxo bat nireztat.
Lander.- **Bikain**, orain bost minutuko atsedena **zaukanagu**...
Itziar.- Eta...?
Lander.- **Goazen** tabernara!
Itziar.- Etetet!
Lander.- Bai, gosaria nire kontu!
Itziar.- Hala gustatzen **zaidak**!

ASTUN.- *Pesado/a*. Ennuyeux/euse.
BIKAIN.- Ederki, primeran, oso ondo. Excellent/e.
KIRTEN.- *Torpe, estúpido*. Idiot/e.
MUTURRA GALANTA.- *Mucho morro, mucha jeta*.
Ne pas manquer de culot.
ODOLKI.- *Bobo/a*. Sot/te.

2.1. Irakur ezazu berriro elkarrizketa, kolore ezberdinez bereizi ditugun adizkiei erreparatu eta galdera hauei erantzun:

- a.- Adizki guztiak ezagunak egin al zaizkizu? Bai ☐
Ez ☐

b.- Zein ez dituzu ezagutu? Hemen idatzi:

.....	
.....	
.....	
.....	

2.2. Segidan, elkarrizketatik hartutako hainbat esaldi dituzu. Saia zaitetz **hirugarren** zutabea osatzen:

**HIKA Solaskidea
emakumezkoa denean
(noka)**

**HIKA Solaskidea
gizonezkoa denean
(toka)**

ZUKA/NEUTROA

Hi, esna hadi!

Hi, esna hadi!

1.

Txapas konturatu egingo dun

Txapas konturatu egingo duk

2.

Herorrek ez al huen, ba,
eskola honetara etorri nahi?

Herorrek ez al huen, ba,
eskola honetara etorri nahi?

3.

Hik daukan, hik, muturra
galanta!

Hik daukak, hik, muturra
galanta!

4.

Barkatu, ez naun konturatu.

Barkatu, ez nauk konturatu.

5.

Ondo zegon, baina
hurrengoan kasu egingo
didan.

Ondo zegok, baina
hurrengoan kasu egingo
didak.

6.

Horixe, kirol egunkaria
hiretzat eta zigarrotxo bat
niretzat.

Horixe, kirol egunkaria
hiretzat eta zigarrotxo bat
niretzat.

7.

Bikain, orain bost minutuko
atsedena zaukanagu.

Bikain, orain bost minutuko
atsedena zaukaagu.

8.

Hala gustatzen zaidan.

Hala gustatzen zaidak.

9.

Izenordain arruntaz gain, baditugu izenordain *indartuak* ere.
Aurreko elkarriketan horietako bat erabili du Itziarrek. Ba al dakizu zein?
Hemen idatzi:

Bigarren pertsona hurbilari dagokion izenordain arruntaren eta izenordain indartuen zerrenda duzu segidan. Ikusiko duzunez, hiru indartzaile ditu, hirurak baliagarriak dira eta erabiltzaileek, erabiltzen duten euskalkiaren arabera, aukeratzen dute forma bat ala beste.

Izenordain arrunta	Izenordain indartua	Izenordain indartua	Izenordain indartua
Hi	Heu	Hihaur	Heror(i)
Hik	Heuk	Hihaurrek	Herorrek
Hiri	Heuri	Hihaurri	Herorri
Hire	Heure	Hihaurren	Herorren
Hirekin	Heurekin	Hihaurrekin	Herorrekin
Hitaz	Heutaz	Hihautaz	Herorretaz

Koadroaren informazioa kontuan hartuz, idatz ezazu aurreko forma indartuaren forma arrunta:
.....

Esan bezala, izenordainak ez dira euskalki guztietan modu berean erabiltzen, baina egia da forma indartuak testuinguru jakin batzuetan erabiltzen direla, hona hemen:

- Izenordaina bera galdegaia denean. (*Heuk esan beharko digun zer egin*).
- Bi izenordain segidan erabiltzen ditugunean. (*Hik heure bidea aukeratu huen*).
- Geure buruaz hitz egiten dugunean. (*Galde iezaio heure buruari zergatik galdu duan lana*).
- Ere partikularen aurretik. (*Heuk ere gauza bera egingo huen*).
- NOREN kasuan, izenordainarekin doan pertsona ekintzaren parte denean. (*Heure katua salbatu dun, Ainara!*)

3.- Tabernako barran, piper egiten

Lander eta Itziar, eskola eta eskola artean, tabernara joan dira; gosaltzeko asmotan daudenean, konturatu egin dira ez direla bakarrik tabernan.

Lander.- Hara, aurreneko eguna izateko,
a zer **arrakasta!**

Itziar.- Bai, **motel**, ez **haiz** oso originala izan.

Lander.- Zer hartu nahi **dun?**

Itziar.- Kafe hutsa eta kruasana.

Lander.- Jon, bi kafe huts eta kruasana.

Jon.- Oraitxe jarriko **dizkiat**.

Lander.- Ondo, kruasan puska bat kenduko **dinat**.

Itziar.- Hara, kirol-egunkaria libre **daukak**.

Lander.- Primeran, lagundu kanpora, han ez **dinagu**
arazorik izango erretzeko.

Itziar.- Ederki, baina **aurrena**, ordaintzea tokatzen
zaik, atera **ezak** dirua.

Lander.- Jauna, bai, jauna! Jon, zenbat **da?**

Jon.- Bost euro.

Itziar.- Niri ez begiratu, Landerrek ordainduko **dik**.

Lander.- (Bost eurokoa emanez) **To!** Eta gorde
bueltak!

Jon.- **Babo** halakoa!

ARRAKASTA.- Éxito. Succès.

AURRENA.- Lehenbizi. Primeramente.
Premièrement.

BABO.- Bobo/a, tonto/a. Bête

BUELTAK.- Las vueltas, el cambio. Monnaie.

MOTEL.- Hombre, tío. Type.

TO.- Toma, ten. Tien.

3.1. Irakur ezazu berriro elkarriketa, kolore ezberdinez bereizi ditugun adizkiei erreparatu eta galdera hauei erantzun:

a.- Adizki guztiak ezagunak egin al zaizkizu? Bai ☐
Ez ☐

b.- Zein ez dituzu ezagutu? Hemen idatzi:

.....	
.....	
.....	
.....	

3.2. Segidan, elkarriketatik hartutako hainbat esaldi dituzu. Saia zaitetz **hirugarren** zutabea osatzen:

HIKA Solaskidea
emakumezkoa denean
(noka)

HIKA Solaskidea
gizonezkoa denean
(toka)

ZUKA/NEUTROA

Ez haiz oso originala izan.

Ez haiz oso originala izan.

1.

Zer hartu nahi dun?

Zer hartu nahi duk?

2.

Oraintxe jarriko dizkinat.

Oraintxe jarriko dizkiat.

3.

Kruasan puska bat kenduko dinat.

Kruasan puska bat kenduko diat.

4.

Kirol-egunkaria libre daukan.

Kirol-egunkaria libre daukak.

5.

Han ez dinagu arazorik izango erretzeko.

Han ez diagu arazorik izango erretzeko.

6.

Ordaintzea tokatzen zain.

Ordaintzea tokatzen zaik.

7.

Atera ezan dirua.

Atera ezak dirua.

8.

Landerrek ordainduko din.

Landerrek ordainduko dik.

9.

Zukatik hikara aldatzeko, *zu* pertsonaren marka agertzen den bakoitzean *hi* pertsonaren marka jarriko dugu.

- Pertsona-marka aurrean agertzen denean:

Adizkia	Solaskidea emakumezkoa zein gizonezkoa denean
zaitut	haut
zoaz	hoa
zinateke	hintzateke
zaramatzate	haramate
zintuzten	hinduten
zaitzan	hazan

- Pertsona-marka atzean agertzen denean:

Adizkia	Solaskidea emakumezkoa denean	Solaskidea gizonezkoa denean
nau zu	naun	nau k
did azu	didan	did k
dagok izu	dagokin	dagoki k
zaiz u	zain	zaik k
diz u	din	dik k

- Pertsona-marka tartean agertzen denean:

Adizkia	Solaskidea emakumezkoa denean n => na	Solaskidea gizonezkoa denean k => a
diz ut	dinat	diat
zitzaiz un	zitzainan	zitzaian
ziz un	zinan	zian
zetorkiz un	zetorkinan	zetorkian
litzaizki zuke	litzaizkina ke	litzaizkia ke

4.- Liburu-dendan

Fakultatetik aterata, Lander eta Itziar liburu-dendara joan dira, ikasturterako behar dituzten liburuak erostera. Baina, liburuak baino gehiago, dirua xahutzeko beste zerbait dute buruan.

- Itziar.- Apunteak nahikoa ez, eta gainera liburuak erosi behar!
- Lander.- Erreferentzia-materiala izateko **dun**, neska! Txapas dixit!
- Itziar.- Eta Maite? Zergatik ez ote **da** iritsi?
- Lander.- Ez **dun** puntu-puntu ibiltzen diren horietakoa...
- Itziar.- Arrazoi **duk**, bai... Beno, gu geurera.
- Lander.- Hementxe **zeukanat** zerrenda...
- Itziar.- Aiiii! Nahiago **nikek** dirua beste zerbaitetan **xahutu**!
- Lander.- Begira **ezan**, a zer prezioak!
- Itziar.- Ikusten? Bai, prezio horretan, nahiago...
- Lander.- Parrandan xahutu, ezta?
- Itziar.- Ederki ibiliko **gintuan**, gaupasa egiteko adina!
- Lander.- Tira, tira, tira! ez **daukan** erremediorik.
- Itziar.- Eskerrak aurtan bukatuko **dugun**...!
- Lander.- Horretarako, pixka bat sikiera ikasi beharko **dinagu**!
- Itziar.- Kitto, komikien sailera **noak**.
- Lander.- Eta liburuak?
- Itziar.- Hik erosi eta eskatuko **dizkiat**.
- Lander.- Hik... betiko lepotik burua!
- Itziar.- Eta eskerrak, bestela...!
- Lander.- **Hoa** behingoz! Bestela ez **ditinat** sekula erosiko!
- Itziar.- (Adarra jotzen) Molestatu egin al **da** gure mutikotxo...? Ariyo, kakajariyo!

XAHUTU.- Gatar, despilfarrar. Gaspiller.

a.- Adizki guztiak ezagunak egin al zaizkizu?

☐[illegible]

HIKA Solaskidea emakumezkoa denean (noka)

HIKA Solaskidea gizonezkoa denean (toka)

ZUKA/NEUTROA

Erreferentzia-materiala izateko
duk, gizona!

1.

Ez duk puntu-puntuak ibiltzen diren horietakoa...

2.

Arrazoi duk, bai...

3.

Hementxe zeukaat zerrenda...

4.

Nahiago nitek dirua beste
zerbaitetan xahutu!

5.

Begira ezak, a ze prezioak!

6.

Ederki ibiliko gintuan, gaupasa egiteko adina!

7.

Tira, tira, tira! ez daukak erremediorik.

8.

Horretarako, pixka bat sikiera
ikasi beharko diagu!

9.

Kitto, komikien sailera noak.

10.

Hik erosi eta eskatuko dizkiat.

11.

Hoa behingoz!

12.

Bestela ez ditiat sekula erosiko!

13.

- Solaskideari dagokion pertsona-marka adizkiaren bukaeran erantsiko diogu:

Zenbait adibide:

gaude + -n (emakumezkoentzat) / -k (gizonezkoentzat) => gauden/k
 nago + -n (emakumezkoentzat) / -k (gizonezkoentzat) => nagon/nagok
 zaizkie + -n (emakumezkoentzat) / -k (gizonezkoentzat) => zaizkien/k

KONTUZ!

Bi kasuotan ez da arau nagusia betetzen:

- 1.- Lehenaldian, -n izango da beti azken osagaia:

Zitzaie(n)an

- 2.- Esanahia ez aldatzeko, NORK 1. pertsona denean, eta NOR 3. pertsona:

d(it)ut/d(it)ugu => d(it)i(n)at/d(it)i(n)agu
 d(izk)iet/d(izk)iegu => z(iz)ie(n)at/z(izk)ie(n)agu
 dau(z)kat => zauzka(n)at/zeuzka(n)at

5.- Kale-zurrutean

Itzi eta Lander kale-zurrutean ari dira, beste lagun batzuekin. Maitasun kontuak tartean, harritzekoa...

- Itziar.- Hemen bai ederki!
 Lander.- Bai, beno, ez **nagon** gaizki...
 Maite.- Noski, alkoholik edaten ez **duanez**...
 Lander.- Edaten **dinat**, baina ez **zeukanat** gogorik.
 Itziar.- Hartzak trago bat, motel... Zein **da** kontua, ez **duala** edaten edo... (keinu zirikatzailea) ez **dakiala** edaten?
 Lander.- Aizan, ea txintxoago aritzen **haizen** lagunekin!
 Maite.- Beno, beno... ez **zaitezte** haserretu... Ah, Lander, Anek **eskumuinak** eman **zizkidaan** hiretzat.
 Lander.- Ah, bai? Horixe, hire bidez emango **zizkidan**, bai; ez **dun ausartuko** niregana etortzen!
 Maite.- Ba juxtu-juxtu hirekin hitz egin nahi **zuela** ematen **zian**...
 Lander.- (Jakin-minez) Non ikusi **huen**?
 Maite.- Parte zaharrean, horrexegatik ez **ninduan** liburu-dendako **hitzordura** iritsi.
 Itziar.- **Aitzakia** galanta...! Gezurrak hobeto esan beharrean **hagoela** uste **dinat**.
 Maite.- Ez **dun** gezurra. Lander, neska horrek hirekin hasi nahi **dik** berriro...
 Lander.- Nirekin ezin egon, eta ni gabe okerrago **zegon**! **Txolina** halakoa!
 Itziar.- Beno, hi, bakea behar **diagu**; laguna **diat**, eta neska jatorra **duk**.
 Lander.- Baina buru gutxi **zeukan**! Ez **zekin** zer nahi duen! Eta ingurukoak **nahasten** **ditin**.
 Itziar.- Nahikoa, hi! Ea hemendik aurrera ez **dizkiadan** esaten haren kontuak!
 Lander.- Ai... (adarra jotzeko txanda aprobetxatuko **du**) Maite, hi ere ni bezalaxe **habil** Itziarrekin, beti **deman**, seguru!
 Itziar.- **Banoak** lotara, gaur ez **zegok** hirekin egoterik!
 Maite.- A zer **astakirtena** **haizen** batzuetan, Lander! Itziar, itxaron! (Eta **badoa** haren atzetik).

- AITZAKIA.** - Excusa. Excuse.
ASTAKIRTEN. - Burro/a, torpe. Bruti/e.
AUSARTU. - Atraverse. Oser.
DEMA. - Competición, apuesta.
 Compétition.
ESKUMUINAK. - Recuerdos. Baisemain.
HITZORDU. - Cita. Rendez-vous.
NAHASTU. - Marear. Ennuyer.
TXOLIN. - Frívola. Rivole.
ZURRUTEAN. - Bebiendo, trincando.
 En buvant.

5.1.- Segidan, elkarrizketatik hartutako hainbat esaldi dituzu. Saia zaitetz **hirugarren** zutabea osatzen:

HIKA Solaskidea emakumezkoa denean (noka)	HIKA Solaskidea gizonezkoa denean (toka)	ZUKA/NEUTROA
Ez nagon gaizki...	Ez nagok gaizki...	1.
Alkoholik edaten ez dunanez...	Alkoholik edaten ez duanez...	2.
Zein da kontua, ez dunala edaten edo... ez dakinala edaten?	Zein da kontua, ez duala edaten edo... ez dakiala edaten?	3.
Aizan, ea txintxoago aritzen haizen lagunekin!	Aizak, ea txintxoago aritzen haizen lagunekin!	4.
Beno, beno... ez zaitetzte haserretu... Ah, Itziar, Anek eskumuinak eman zizkidanan hiretzat.	Beno, beno... ez zaitetzte haserretu... Ah, Lander, Anek eskumuinak eman zizkidanan hiretzat.	5.
Horixe, hire bidez emango zizkidan, bai; ez dun ausartuko niregana etortzen!	Horixe, hire bidez emango zizkidak, bai; ez duk ausartuko niregana etortzen!	6.
Hirekin hitz egin nahi zuela ematen zinan...	Hirekin hitz egin nahi zuela ematen zian...	7.
Non ikusi huen?	Non ikusi huen?	8.
Parte zaharrean, horrexegatik ez nindunan liburu-dendako hitzordura iritsi.	Parte zaharrean, horrexegatik ez ninduan liburu-dendako hitzordura iritsi.	9.
Gezurak hobeto esan beharrean hagoela uste dinat.	Gezurak hobeto esan beharrean hagoela uste diat.	10.
Ez dun gezurra.	Ez duk gezurra.	11.
Itziar, mutil horrek hirekin hasi nahi din berriro...	Lander, neska horrek hirekin hasi nahi dik berriro...	12.
Nirekin ezin egon, eta ni gabe okerrago zegon!	Nirekin ezin egon, eta ni gabe okerrago zegok!	13.
Beno, hi, bakea behar dinagu; laguna dinat, eta neska jatorra dun.	Beno, hi, bakea behar diagu; laguna diat, eta neska jatorra duk.	14.
Baina buru gutxi zeukan! Ez zekin zer nahi duen! Eta ingurukoak nahasten ditin.	Baina buru gutxi zeukak! Ez zekik zer nahi duen! Eta ingurukoak nahasten ditik.	15.
Ea hemendik aurrera ez dizkinadan esaten haren kontuak!	Ea hemendik aurrera ez dizkiadan esaten haren kontuak!	16.
Hi ere ni bezalaxe habil Itziarrekin.	Hi ere ni bezalaxe habil Itziarrekin.	17.
Banoan lotara, gaur ez zegon hirekin egoterik!	Banoak lotara, gaur ez zegok hirekin egoterik!	18.
A zer astakirtena haizen batzuetan!	A zer astakirtena haizen batzuetan!	19.

Hauexek dira hika aritzen garenean ematen diren aldaketa fonetiko ohikoenak:

T + N/K => DA + N/K

Hau da, T => DA bihurtzen da, zeren bestela, bi kontsonante geratuko lirateke segidan.
Hori horrela, DI**T** adizkia, adibidez, ZID**AN**/ZID**AK** bihurtzen da.

Beste edozein osagai eransten dugunean, berriz:

DIZKI**AT** + (e)LA => DIZKIAD**ALA**

DI**AT** + (e)N => DIAD**AN**

N/K + T (edo beste edozer osagai) => NA/A + T (edo beste edozer osagai)

Hau da, N eta K => NA eta A bihurtzen dira, zeren bestela, bi kontsonante geratuko lirateke segidan.

Hori horrela, DIOT adizkia, adibidez, DIOT => Z + IO + N/K + T => ZION**AT**/ZIO**AT** bihurtzen da.

Kontrakzio fonetikoak

Ahozko erregistroan, euskalkietan eta azpieuskalkietan era guztietako kontrakzio fonetikoak gertatzen dira. Hona hemen adibideak:

Hi ez haiz hemengoa => Hi ehaiz hemengoa

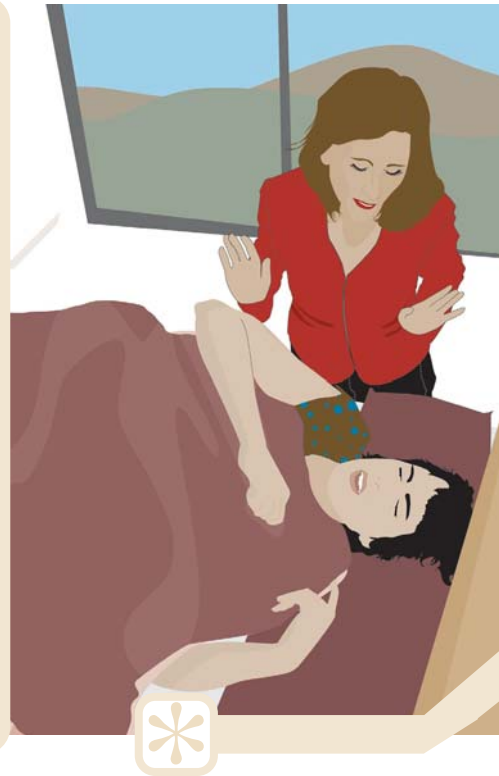
Etxera etortzen haizenean => Etxera etortzehaizenean

Segi ezak aurrera! => Segizak aurrera!

6.- A zer ajea!

Goizean goiz, ama Itziar esnatu nahian ari da, fakultatera joateko, Oso berandu da eta alaba **nagiak** jota dago, bart egindako parranda dela eta. Bi lan ditu alabak: buruko minari eutsi eta amaren jarduna jasan.

Ama.- Itzi, esnatu, oso berandu egin **zain**!
Itziar.- Mmmmm...?
Ama.- Esna **hadi**, neska, fakultatera joan behar **dun**!
Itziar.- Aiiii, hau buruko mina!
Ama.- Jesus...! Atzo ere, non ibili ote **hintzen**!
Parrandan, seguru!
Itziar.- Goiz etorri **nintzen**... ez **zinen** jabetu?
Ama.- Bai, gogotik edan eta erre ondoren!
Itziar.- Gaztea **naiz**, ondo pasatzeko **garaia da**...
Ama.- **Ordu txikitako** lanak... Tira...!
(argia piztuko du)
Itziar.- Ama... itzali argia!
Ama.- Bai, baina pertsiana igoko **dinat**!
Itziar.- Jo... **zurekin** beti berdin!
Ama.- Ze fundamentu gutxi **daukanan**, neska!
Itziar.- Ama... mesedez...!
Ama.- Ixo! Jaiki eta dutxara!
Itziar.- Ama, zuk ere gaztetan, egingo **zenituen** parrandak!
Ama.- Noski, baina **biharamunean garaiz** jaikitzen **nindunan**!
Itziar.- Bai, seguru, orduan ere txakurrak **hanka-hutsik**!
Ama.- **Lotsagabea**!

BIHARAMUN.- *Día siguiente.* Lendemain.
GARAI.- *Momento, época.* Moment, époque.
GARAIZ.- *A tiempo, temprano.* De bonne heure.
HANKA-HUTSIK.- *Descalzo/a.* Pieds nus.
LOTSAGABE.- *Desvergonzado/a.* Osé/e.
NAGI.- *Pereza, vagancia.* Paresse.
ORDU TXIKITAN.- *De madrugada.* De bon matin.

6.1.- Irakur ezazu berriro elkarrizketa, kolore ezberdinez bereizi ditugun adizkiei erreparatu eta galdera hauei erantzun:

a.- Adizki guztiak ezagunak egin al zaizkizu? Bai ☐
Ez ☐

b.- Zein ez dituzu ezagutu? Hemen idatzi:

.....	
.....	
.....	
.....	

6.2.- Segidan, elkarrizketatik hartutako hainbat esaldi dituzu. Saia zaitez **hirugarren** zutabea osatzen:

**HIKA Solaskidea
emakumezkoa denean
(noka)**

**HIKA Solaskidea
gizonezkoa denean
(toka)**

ZUKA/NEUTROA

Esnatu, oso berandu egin zain!

Esnatu, oso berandu egin zaik!

1.

Esna hadi, neska, fakultatera
joan behar dun!

Esna hadi, motel, fakultatera
joan behar duk!

2.

Atzo ere, non ibili ote hintzen!

Atzo ere, non ibili ote hintzen!

3.

Bai, baina pertsiana igoko dinat!

Bai, baina pertsiana igoko diat!

4.

Ze fundamentu gutxi daukanan,
neska!

Ze fundamentu gutxi daukaan,
motel!

5.

Noski, baina biharamunean
garaiz jaikitzen nindunan!

Noski, baina biharamunean
garaiz jaikitzen ninduan!

6.

Hitanoaren erabilerarekin lotuta daude gizarte-harremanak, baina gizartea bera aldatzen ari da eta ondorioz, harreman-motak ere bai. Hala ere, oro har, tradizioan oinarritutako tratamendu-ohiturei eutsi egiten zaienez, hemen azaltzen saiatuko gara, hika nork nori egiten dion argitze aldera.

- Nolabaiteko agintea, errespetua edo gizarte-mailako posizioa daukanari sekula ez zaio hika egingo.
- Gurasoek seme-alabei hika egingo diete; seme-alabek gurasoei, berriz, zuka.
- Senideen artean, hika, nahiz eta gaur egun gazteenekin edota neska-mutilek leku askotan zuka egiten duten.
- Maila berekoen artean hika egitea zilegi da tradizioz: senideak, ikaskideak, adiskideak, lankideak...
- Ezkongaietan hika eginik, ezkondu eta gero normalean zuka egitera pasatzen dira garai bateko lagunak edo koadrilako kideak.
- Nork bere buruari hika egin ohi dio.
- Ezezagunei zuka aritzea da normalena.
- Jendaurrean, komunikabideetan, ohitura da neutroan aritzea.
- Talde oso bati mintzatzerakoan, berez, ez da hitanoa erabiliko.
- Animaliei hika egingo zaie eta beti, arra ala emea izan, gizonezkoari bezala.
- Izaki bizidunei (zuhaitzei, loreei...), bizigabeei (mendiei, izarrei, itsasoei...) eta gorpuzgabeei (arimari, kontzientziari, maitasunari...) ere hika egin behar zaie.
- Garai batean Jainkoari hika egiten omen zitzaion baina joera hau aspaldi galdu zen.
- Deabruari hika egiten zaio, baita satanen artean ere, pastoraletan (Iparraldeko euskal antzezlan herrikoiak).

7.- Gau ederra Landerrek!

Lander Itziarri aurreko gaueko abentura ari zaio kontatzen, fakultatean, eskola batean. Bezperan neskatan egitea lortu zuen! Miraria!

Lander.- Zergatik joan **hintzen** horren goiz, neska?
 Itziar.- Hirekin ez **zegok** bakerik, horixe. Eta nazka-nazka eginda **nengoan**.
 Lander.- Ba, ederra galdu **huen**.
 Itziar.- Ah, bai? Zergatik **diok** hori?
 Lander.- Neskatan egitea lortu **nuelako**!
 Itziar.- Zer, azkenean... bai?
 Lander.- Beno, neska, zergatik ez **dut**, ba, ligatuko?
 Itziar.- Ez, ez... baina sekula ez **didanez** ezer kontatzen...
 Lander.- Ba bai, June **din** izena, Goierrikoa **dun**.
 Itziar.- Eta...
 Lander.- (erdi despistatuta, gogoratzen) Mmmm...
 Itziar.- Bota, motel, bota!
 Lander.- Alde egin **zenutenean**, eta etxera joatekotan **nengoenean**...
 June agertu **zunan**...
 Itziar.- Eta? **Segi ezak**, Lander!
 Lander.- A ze lotsa! Ez **nindunan** berarekin gogoratzen!
 Itziar.- Ah, ezagutzen **huen**?
 Lander.- Bai, baina **kaiko** jaietan ikusi **nuenean**, **zepelin** galanta **ninan**, eta ezin haren aurpegiaz gogoratu.
 Itziar.- Bueno, eta...? Hitzak **hari** batekin atera beharko **dizkiat**, ala?
 Lander.- (Disimuluan) Ondo... beno... ondo.
 Itziar.- Ondo besterik ez? Odolkia! Aprobetxatu al **zenuten**?
 Lander.- Eh... bai, bai... a zer **sumendia den** neska hori...
 Itziar.- Bai... bai... **argalago sumatzen haut**... Kar, kar kar!
 Lander.- Xxxxxt! Ixo! Gaur botako **gaitin** Txapasek!!!
 Itziar.- Kar, kar, kar!

ARGAL.- Delgadola. Maigre.

HARI.- Hilo. Fil.

KAI.- Puerto. Port.

SUMATU.- Nabaritu. Notar.

Se rendre compte.

SUMENDI.- Volcán. Volcan.

ZEPELIN.- Mozkor. Borrachera.

Ivrogne.

7.1.- Irakur ezazu berriro elkarrizketa, kolore ezberdinez bereizi ditugun adizkiei erreparatu eta galdera hauei erantzun:

a.- Adizki guztiak ezagunak egin al zaizkizu? Bai ☐
Ez ☐

b.- Zein ez dituzu ezagutu? Hemen idatzi:

.....	
.....	
.....	
.....	

7.2.- Segidan, elkarrizketatik hartutako hainbat esaldi dituzu. Saia zaitetz **hirugarren** zutabea osatzen:

**HIKA Solaskidea
emakumezkoa denean
(noka)**

**HIKA Solaskidea
gizonetzkoa denean
(toka)**

ZUKA/NEUTROA

Zergatik joan hintzen horren goiz?

Zergatik joan hintzen horren goiz?

1.

Hirekin ez zegon bakerik.

Hirekin ez zegok bakerik.

2.

Eta nazka-nazka eginda nengonan.

Eta nazka-nazka eginda nengonan.

3.

Ba, ederra galdu huen.

Ba, ederra galdu huen.

4.

Zergatik dion hori?

Zergatik diok hori?

5.

Baina sekula ez didananez ezer kontatzen...

Baina sekula ez didaanez ezer kontatzen...

6.

Ba bai, June din izena, Goierrikoa dun.

Ba bai, June dik izena, Goierrikoa duk.

7.

June agertu zunan...

June agertu zuan...

8.

Segi ezan!

Segi ezak!

9.

Ez nindunan berarekin gogoratzen!

Ez ninduan berarekin gogoratzen!

10.

Ah, ezagutzen huen?

Ah, ezagutzen huen?

11.

Zepelin galanta ninan.

Zepelin galanta nian.

12.

Hitzak hari batekin atera beharko dizkinat, ala?

Hitzak hari batekin atera beharko dizkiat, ala?

13.

Argalago sumatzen haut...

Argalago sumatzen haut...

14.

Gaur botako gaitin Txapasek!!!

Gaur botako gaitik Txapasek!!!

15.

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 46. orrialdera.

Lehenik eta behin, muga bakoitza aipatzen hasi aurretik, bereizi egin behar ditugu zein diren hikako formak eta zein hitanoarenak.

Hikako adizkiak:

Bigarren pertsona *zu* izan ordez *hi* denean.

Adibidez,

Zu etorri zara => Hi etorri haiz (kasu honetan, ez dago genero-bereizketarik).

Zuk ondo ezagutzen nauzu => Hik ondo ezagutzen naun/nauk (kasu honetan, berriz, genero-bereizketa ematen da).

Hitanoko adizkiak:

Lehenengo edo hirugarren pertsona erabiltzen dugunean, baina adizkiaren barruan elkarriketa kideari erreferentzia egiten zaionean, hau da, entzule dugun pertsona geure jardunean txertatzen dugunean, generoa kontuan hartuz eta emakumezkoa zein gizonezkoa bereiziz.

Adibidez,

Zinemara joateko gogoa daukat => *Zinemara joateko gogoa zeukanat* (emakumezkoari zuzentzean) zeukaat (gizonezkoaren kasuan).

- 1.- Hitanoko adizkiak perpaus nagusietan erabili behar dira eta ez menpeko perpausetan.

Adibidez,

*Lander:- Alde egin zenutenean, eta etxera joatekotan **nengoenean**...* (Kasu honetan, denborazko menpeko perpausa bat da *etxera joatekotan nengoenean* eta beraz, ez litzateke zuzena izango *etxera joatekotan **nengonanean*** erabiltzea).

- 2.- Galderetan eta harridurazko perpausetan ezin dira hitanoko adizkiak erabili.

Adibidez, galderetan,

*Lander:- Zergatik ez **dut**, ba, ligatuko?* Eta ez *Zergatik ez **dinat**, ba, ligatuko?*

Era berean, ezingo dugu erabili hitanoko adizkirik harridurazko perpausa galdetzaileraren baten bidez osatuta agertzen denean.

Adibidez,

*Nola izango **da** nirea liburu hori!* da zuzena eta ez *Nola izango **dun/duk** nirea liburu hori!*

- 3.- Aginterazko esaldietan ere ez dago hitanoko adizkiak erabiltzerik.

Adibidez,

*Goazen (*goazeman) etxera lehenbailehen*

8.- Esperoan

Itziar Donostiako Boulebarreko ordulariaren **parean** (arratseko bederatziak puntu-puntu), Landerren zain, despotrikatzen, bere buruarekin ari da hizketan, zinemara joateko geldituta zeudelako eta laguna, **itxuraz**, berandu etorriko delako; beti bezala.

Itziar.- ...bederatziak! Ordu erdi berandu! Baina melokotoi honek zer pentsatzen **du**? Mundu osoak bere **inguruan egiten duela jira** eta buelta? Beste ezer egiteko ez **zeukaat** ba, haren zain egon baino! (...) Ez **zegok** eskubiderik. Orain ere **aitzakiaren** bat pentsatuko **dik**, eta nik isildu besterik ez ote **dut** egin behar? (...) Izan ere, hi tuntuna **haiz**, neska, beti garaiz iritsi nahi, eta ez **dun** sekula ikasiko. Landerrekin, **alferrik** izaten **dun** puntualtasuna, **badun** ikasteko garaia. (...) Beti bezala, hor etorriko **duk**, barkatzeko eta barkatzeko, ez **duela** apropos egiten, baina ezin iritsi ibili beharra **daukala** beti, ez **zekiat** zer lan egin behar **zuela** unibertsitaterako, eta abar eta abar; betikoa, aitzakia eta zikina! Hau ere Maiteren modukoa! Bihar eta berandu! (...) To! **Banoak**, ezin sartu geratzen **bada**, beretzat kalte, ederki merezita **zeukak**! Nik behintzat ez **diat** geratu behar filmaren hasiera ikusi gabe! **Doala** antzarak ferratzera!

AITZAKIA.- Excusa. Excuse.
ALFERRIK.- En vano. En vain.
INGURU.- Alrededor. Autour.
ITXURAZ.- Según parece. Il semble que.
JIRA EGIN.- Girar, dar vueltas. Tournar.
PAREAN.- A la altura de. À côté de.

8.1. Elkarrizketa irakurri ondoren, lotu ekintzak eta paragrafoak:

- 1 • • Itziar kexatu egiten da.
- 2 • • Itziarrek erabakia hartuko du.
- 3 • • Itziarrek aurretik badakiena gogoraziko dio bere buruari.
- 4 • • Itziarrek bere buruaren kritika egiten du.

8.2. Elkarrizketatik hartutako esapide hauek helburu jakinarekin lotu:

*Ez zegok eskubiderik! / Hi tuntuna haiz, neska. /
Beti bezala, hor etorriko duk. / Banoak!*

Kexatzeko:

Bere buruaren kritika egiteko:

Lehendik bazekiena egiaztatzeko:

Erabakia hartzeko:

8.3. Adizkiei erreparatuz

Hona hemen aurreko ariketan azaldu diren adizkiak. Jar itzazu eredu neutroan:

HIKAKO ADIZKIAK

*Ez **zegok** eskubiderik!*

*Hi tuntuna **haiz**, neska.*

*Beti bezala, hor etorriko **duk**.*

Banoak!

ZUKA/NEUTROKO ADIZKIAK

.....
.....
.....
.....

Hemen bildu ditugu gainerako adizki guztiak arretaz errepara ditzazun:

ALOKUTIBOA

Beste ezer egiteko ez zeukaat ba, haren zain egon baino!

Aitzakiaren bat pentsatuko dik.

Ez dun sekula ikasiko.

Alferrik izaten dun puntualtasuna.

Badun ikasteko garaia.

Ez zekiat zer lan egin behar zuela unibertsitaterako.

Ederki merezita zeukak!

Nik behintzat ez diat geratu behar filmaren hasiera ikusi gabe!

ZUKA/NEUTROA

Beste ezer egiteko ez daukat ba, haren zain egon baino!

Aitzakiaren bat pentsatuko du.

Ez duzu sekula ikasiko.

Alferrik izaten da puntualtasuna.

Baduzu ikasteko garaia.

Ez dakit zer lan egin behar zuela unibertsitaterako.

Ederki merezita dauka!

Nik behintzat ez dut geratu behar filmaren hasiera ikusi gabe!

Bi molde daude bakarriketa edo elkarriketa molde honetan hika egiteko:

- 1. pertsona erabiliz:

Gogoeta eginez edo geure pentsamenduetan bageunde bezala mintzatzen gara geure buruarekin lehen pertsonara jotzen dugunean. 2. pertsonaren arrastorik ez dago honelakoetan, eta, beraz, alokutiboaren esparrua da. Eta beti toka egiten dugu.

Adibidez: “**Banoak**, ezin sartu geratzen **bada**, beretzat kalte, ederki merezita **zeukak!**”

- 2. pertsona erabiliz, proiektzioa eginez:

Geure buruari solas moduko bat planteatzen diogu, gugandik kanpo dagoen norbaitekin elkarriketan arituko bagina bezala. Proiektzio moduko honetan, gizonetzkoek bere buruari toka egingo diote, baina emakumeek, berriz, noka. Esparru honetan hitzunak tartea hartzen du bere buruarekin, elkarriketa planteatzen duela esan liteke. 2. pertsonaren esparrua denez, adizkiak hikakoak izango dira, molde neutrokoak.

Adibidez: “hi tuntuna **haiz**, neska, beti garaiz iritsi nahi, eta ez **dun** sekula ikasiko”

- Beste usadio batzuk badira. 1. edo 3. pertsona erabiliz aritzea; edo proiektzio faltsuak egitea, kasu honetan erdarakada besterik ez da.

9.- Zineman, muturbeltz

Lander eta Itziar zineman. Hitzorduez izandako **gaizkiulertu** bat dela-eta, Itziar berandu sartu da filma ikustera eta zer eta Lander bertan topatu; filmaz gozatu beharrean, eztabaidan ari dira biak.

- Lander.- (ahapeka) Zergatik **hator** haserre, neska?
- Itziar.- (haserre) Zergatik? Hi beti azkenputz!
- Lander.- Ez **dun** egia! Zinemaren sarreran **geundenan** geldituta!
- Itziar.- Aitzakiak amonari. Beti ibiltzen **nauk** hire zain.
- Lander.- **Aizan**, nahi **badun**, **barkamena** eskatuko **dinat**, baina ez **dun** arrazoirik.
- Ikuslea.- Xxxxxx....! Ixo!
- Itziar.- (*ikusleari*) Eta hi, **hoa** pikutara!
- Lander.- Itzi! Nahikoa! Arrazoi osoa **din**!
- Itziar.- On egingo **dik**!
- Lander.- **Tiron**, neska, bakea, bai? Hire zain nengoela, palomitak erosi **ditinat** biontzat.
- Itziar.- **Egurtu** ederra merezi **duk**! Horixe behar **genian**, hi nire zain egotea... To!
- Lander.- (Palomitak eskainiz) Har **itzan**! Jan eta ixo!
- Itziar.- Baboa!
- Ikuslea.- Xxxxxx....! Ixo!
- Lander.- Ixo!
- Itziar.- Ixo!
- Lander.- Hi, hi... **nahastornatuta** **hago** gaur...
- Itziar.- Matxista zikina!
- Lander.- Ni? Hara, horixe behar **geniken**.
- Itziar.- Emakumea haserretzen **denean**, ezin arrazoirik izan.
- Lander.- Harrituta **nagon**. Hik sekula ez **hidan** erakutsi heure izaera, a zer **ozpina**!
- Itziar.- Eh... Beno, beno, bakea behar **diagu**... Aspaldi... aspaldi hasi al **da**?
- Lander.- Ez, lasai... hau beste film baten **aurrerapena dun**...

AURRERAPEN.- Adelanto, avance. Avance.
BARKAMEN.- Perdón. Pardon.
EGURTU.- Paliza, zurra. Volée.
GAIZKIULERTU.- Malentendido. Malentendu.
MUTURBELTZ.- Enfadado/a. Fâché/e.
OZPIN.- Vinagre,avinagrado/a. Amer/ère.

9.1. Elkarriketa irakurri ondoren, aukeratu adierazpen zuzenak:

Adibidez, *Itziar muturtuta dator.* ✓

- Lander eta Itziarren artean gaizki ulertu bat egon da.
- Erru guztia amonak dauka.
- Itziarrek arrazoirik gabe barkamena eskatu dio.
- Ikusle batek kargu hartu die zalaparta handia ateratzen ari direlako.
- Eztabaidan ari zirela, Lander palomitak eroatera joan da.
- Landerrek ez zuen uste Itziar hain erretxina zenik.
- Eztabaida dela eta, pelikularen hasiera galdu dute.

9.2. Saia zaitez topatzen ahozko hizkeran erabiltzen diren egiturak. Adibidez, *Xxxxxxx....! Ixo!*

.....

.....

.....

9.3. Jarri forma neutroan elkarriketatik hartutako esaldi hauek:

Zergatik hator haserre, neska? :

Ez dun egia! :

Zinemaren sarreran geundenan geldituta! :

Beti ibiltzen nauk hire zain. :

Aizan, nahi badun, barkamena eskatuko dinat, baina ez dun arrazoirik. :

Arrazoi osoa din! :

Hire zain nengoela, palomitak erosi ditinat biontzat. :

Har itzan! Jan eta ixol! :

Harrituta nagon. :

Hik sekula ez hidan erakutsi heure izaera! :

Bakea behar diagu. :

Hau beste film baten aurrerapena dun. :

Bi molde hauek Tori! eta Tira! adizkiaren ordainak dira. Forma ihartuak dira, beren jatorria zein den ez dakigu eta paradigmaren osagai gehienak galduak daude. Mutilei *to!* edo *tirok!* eta neskei *no!* edo *tiron!* esango diegu (nahiz eta *no!* hori gaur egun ia galduta dagoen).

Beste forma ihartu batzuk ere badira, adibidez, **A(d)izan**, **a(d)izak**, **a(d)izu**: bokatiboaren funtzioa nagusitu zaie Aditu infinitiboaren forma jokatu hauei, osatzen dituen aginteraren beraren gainetik ere, indarrean daude eta ez dira tratamenduak nahasten.

Beidon, **beidok**, eta **be(g)iron**, **be(g)irok**, **begiraion**, **begiraiok**, **begira**... hauek ere ihartuak dira. jatorrizko esanahia alde batera utzi eta *hara! kontuz! begira zer dioen horrek!* edo antzeko esanahiak hartuko lituzkete, agintera arrunta ez denean.

Harrapazan, **harrapazak** moldeak ere multzo honetakoak dira: zenbait agintera arruntek esan nahi dutenaz aparte, beste esanahi bat hartu dute. *Harrapatu* aditzaren aginterak *no!* edo *to!* eta *hara!* eta antzeko adizkien esanahi bera izango luke.

10.- Enkontrua

Lander eta Itziar zinematik atera dira. Lander etxera joateko unean, Manu, Itziarren bikotekide **ohia**, agertuko da. Aukera aproposa Landerrek etxera alde egiteko eta aukera aproposa, gainera, Itziar Manu **berreskuratzen ahalegintzeko**.

- Lander.- Beno, etxera, berandu **dun** eta.
 Itziar.- Etxera? Aurretik ez al **duk** garagardo bat hartu nahi?
 Lander.- Ez... (aitzakia bila) nekatuta **nagon**.
 Manu.- (Etenez) Itzi? Zer **habil** hemen, neska?
 Itziar.- Manu! Aspaldiko!
 Lander.- Iepa! (Zorteko) Ikusten? **Badun** norekin joan.
Banoan, aio!
 Itziar.- (**Amore emanda**) Aio, bai! (Manuri, pozik) Motel, motel, ez **zegok** erreza hi ikustea!
 Manu.- Ez, ez. Bilbon **nabilen** ikasten...
 Itziar.- Eta zer, gustura?
 Manu.- Bai, oso... Aurten bukatuko **ditinat** ikasketak, eta **amorratuta nagon** lanean hasteko.
 Itziar.- (Tabernara sartzen, **iskanbila** entzuten dela) Bai, **bazekiat**, hi, adin berekoak **gaituk**.
 Manu.- Eta hi, ze **habil** babo horrekin?
 Itziar.- Ez **zeukaat** batere arrazoirik berarekin ez ibiltzeko, laguna **duk**. Orain pena sentitzen **diat** ez **delako** gurekin etorri zerbeza bat hartzera.
 Manu.- Ez **daiteken** hala izan, Itzi, DBHn sekulako **ezinikusia zenioten** elkarri...
 Itziar.- Ez **zuan** hainbesterako, motel; berezi xamarra **baduk**, baina zintzoa ere bai. Estimaten **diat**.
 Manu.- Hik jakingo **dun**. (**Gaiz beste**) Eta, ba al **dun** nobiorik?
 Itziar.- Zer, esango **diadalakoan**? Egon **hadi** horretan! Horixe **duk** hire **akatsa**, den-dena jakin nahi **duala**.
 Manu.- Hi, lasai, haserretu **hadi** beste babo horrekin, baina nirekin xuabe...
 Itziar.- Arrazoi **duk**, barka **ezak**. Eta? Hik ba al **duk** nobiariak?
 Manu.- Nik, ba... tira... beno... Oraintxe **natorren**, tabako bila **noan**.
 Itziar.- (Bere artean) Kaka zaharra! Ederki **nagok**. Orain ere ikusi **naik** beste batekin... Ai... Itziar... martxa honetan ez **dun** sekula lortuko heureganatzea!

- AHALEGINDU**.- Saiatu. *Intentar*.
 Essayer.
AKATS.- Defecto. *Défaut*.
AMORE EMAN.- *Rendirse, ceder*.
 Renoncer.
AMORRATUTA.- *Deseando*.
 En souhaitant.
BERRESKURATU.- *Recuperar*.
 Récupérer.
EZINIKUSIA.- *Manía*. Manie.
GAIZ BESTE.- *Cambiando de tema*. En changeant de thème.
ISKANBILA.- *Jaleo, jarana*.
 Tumulte.
OHI.- *Ex*. Ex.

- 10.1. Aztertu elkarrizketako esaldi hauek. Ikusiko duzun bezala, adizkiak beste modu batera idatzi ditugu. Ezagunagoak al dituzu? Inoiz “entzun” al dituzu?
1. Etxera? Aurretik ez al dek garagardo bat hartu nahi?
 2. Motel, motel, etzegok erreza hi ikustea!
 3. Bilbon natxebilen ikasten...
 4. Aurtan bukatuko dizkinat ikasketak, eta amorratuta natxion lanean hasteko.
 5. Bai, bazekiat, hi, adin berekoak gattuk.
 6. Etzeukeat batere arrazoirik berarekin ez ibiltzeko, laguna dek. Orain pena sentitzen diat eztekelako gurekin etorri zerbeza bat hartzera.
 7. Etziteken hala izan, Itzi...
 8. Ez huan hainbesterako, motel.
 9. Hik jakingo den. Eta, ba al den nobiorik?
 10. Zer, esango diatelakoan? Egon hai horretan! Horixe dek hire akatsa, den-dena jakin nahi dekela.
 11. Hi, lasai, haserretu hai beste babo horrekin, baina nirekin xuabe...
 12. Arrazoi dek, barkazak. Eta? Hik ba al dek nobiarik?
 13. Nik, ba... tira... beno... Oraintxe natxetorren, tabako bila nijoan.
 14. Kaka zaharra! Ederki nitxok. Orain ere ikusi zidak beste batekin... Ai... Itziar... martxa honetan ezten sekula lortuko heureganatzea!

10.2. Jarriko al dituzu esaldi horiek neutroan edo zuka?

1. Etxera? Aurretik ez al dek / garagardo bat hartu nahi?
2. Motel, motel, etzegok / erreza hi ikustea!
3. Bilbon natxebilen / ikasten...
4. Aurtan bukatuko dizkinat / ikasketak, eta amorratuta natxion / lanean hasteko.
5. Bai, bazekiat, / hi, adin berekoak gattuk /
6. Etzeukeat / batere arrazoirik berarekin ez ibiltzeko, laguna dek /
Orain pena sentitzen diat eztekelako / gurekin etorri zerbeza bat hartzera.
7. Etziteken / hala izan, Itzi...
8. Ez huan / hainbesterako, motel.
9. Hik jakingo den / Eta, ba al den / nobiorik?
10. Zer, esango diatelakoan? Egon hai / horretan! Horixe dek / hire akatsa, den-dena jakin nahi dekela /
11. Hi, lasai, haserretu hai / beste babo horrekin, baina nirekin xuabe...
12. Arrazoi dek / barkazak / Eta? Hik ba al dek / nobiarik?
13. Nik, ba... tira... beno... Oraintxe natxetorren / tabako bila nijoan /
14. Kaka zaharra! Ederki nitxok / Orain ere ikusi zidak / beste batekin...
Ai... Itziar... martxa honetan ezten / sekula lortuko heureganatzea!

azalpenak

Kontua da elkarrizketaren lehen eredu estandarerako aukeratutako adizkiak ageri direla. Esaldiotan, berriz, euskalki batekoak (kasu honetan, gipuzkerakoak). Hori dela eta, ahozko jardunean aiseago entzungo dituzu bigarren ereduak, tokian tokiko euskalkian, noski, lehenengokoak baino.

Euskalkiez eta eredu estandarraz jardungo dugu jarraian. Badirudi bien arteko elkarbizitza erraza dela. Estandarrerako araututako eredu literaturan, nazio mailako komunikabideetan, arte eszenikoetan eta antzeko beste euskarritan erabil daiteke, baita euskalki bat baino gehiagoko hiztunen arteko elkar ulergarritasuna errazteko ere; eta euskalki mailakoa, berriz, tokian tokiko hiztunen artean, komunikabideetan eta abarretan.

11.- Proposamena

*Manuk bat egin du Landerrekin tabernan, kasualitatez topo egin izanaren **itxurapean**; Landerrek esango dio Manu Itziarrekin bakarrik gera zedin alde egin zuela, eta Manuk ulertuko du, baina bere asmoa neskarekin bueltatzea izan beharrean, beste bat dela erantzungo dio.*

Manu.- Eh... (Topo egin izan balu bezala) Kaixo, Lander, zer **habil**?

Lander.- Hementxe, azterketetarako ikasten, eta kafe bat hartzera jaitsi **nauk**.

Manu.- **Eutsi**, motel, ni ere berdin **nabilek**, baina ez **nagok** kezkatuta. Aterako **diagu**.
(Harira) Eta? Aurrekoan **segituan** alde egin **huen**.

Lander.- Bai, ez **ningoan** oso ondo, eta gainera... (aitzakia bila) bakarrik egon nahi **zenutela** pentsatu **nian**.

Manu.- Soberan **hengoelakoan**?

Lander.- Bai, hik ez **duk** ulertuko, baina Itziarrekin...

Manu.- Oso ondo ulertzen **diat**, Lander.

Lander.- (**Urduri**) Bai, baina Itziarrekin...

Manu.- Aspaldi utzi **genioan** elkarrekin ibiltzeari. Gure artean ez **zegok** ezer...
Ez **hion** **igarri**?

Lander.- Bai, beno, ez...

Manu.- Ematen **dik** ez **haizela** konturatzen, Lander.

Lander.- Konturatu? Zertaz?

Manu.- Benetan, ez al **dakik** zertaz ari **naizen**?

Lander.- Ez ba... ez... zero, ez **zekiat** ezer.

Manu.- Hara... oso gustura **nagok** hirekin.

Lander.- Ze... zer?

Manu.- Horrexegatik bukatu **zuan** Itzi eta nire artekoa.

Lander.- Ni... niregatik?

Manu.- Ez, ez. **Hago** lasai. Armairutik ateratzea erabaki **nian**.

Lander.- (Zer esan ez dakiela) Ah... eta...

Manu.- Ez **huke** berehala pentsatuko, ezta?

Lander.- Ez... beno, ondo... (Badoa) Manu, presaka **nabilek**. Azterketak, **badakik**.

Manu.- (**Zaputz**) Bai, bai... Lasai.

Lander.- Tira, bai, aio!

EUTSI.- ¡Ánimo!. Courage!

IGARRI.- Nabaritu. Notar.

Se rendre compte.

ITXURAPEAN.- Itxura eginez. Simulando.

En simulant.

SEGITUAN.- Berehala. Enseguida.

Tout-de-suite.

URDURI.- Nervioso/a. Inquiet/e.

ZAPUTZ.- Enfadado/a, de morros. Fâché/e.

11.1. Aukeratu perpaus bakoitzari dagokion adizki zuzena:

- 1.- Entrenatzailea aurrelari horrekin haserretu izan balitz, ez bigarren zatian zelairatuko.
 - a. huake
 - b. huke
 - c. lukek
 - d. hukek
- 2.- Nirekin egon nahi esan dun lehen. Zertarako? Maite naun oraindik?
 - a. huela
 - b. hunan
 - c. huala
 - d. hunala
- 3.- A zer txiste sorta bota duan! Banekian, hirekin ez aspertuko, ez horixe.
 - a. gintian
 - b. gintuzken
 - c. gintuan
 - d. gintuzkean
- 4.- Jator ibili gintuan hirekin. Hi ere txukun porta gurekin.
 - a. hintzan
 - b. hintezen
 - c. hintzaan
 - d. hendin
- 5.- Lehen jaitsi nauk, baina ez sarrerako mostradorean.
 - a. hengoan
 - b. hengoen
 - c. hegoen
 - d. hegoan

Hika ari garenean, bigarren pertsonari dagozkion hikako adizkietan, pertsona marka bi lekutan ager daiteke:

Adizkiaren bukaeran:

Benetan ez al dakik zertan ari naizen?

Adizkiaren hasieran:

Kaixo, Lander, zer habil?

Zenbaitetan, ordea, nahiz eta hiztunek badakiten solaskide duten pertsonaren generoa zein den, marka hori hikako adizkian agertzeko beharra sentitzen dute, eta berez *hi* pertsonaren marka hasieran duten adizkiei *hi* pertsonaren beste marka bat eransten diote adizkiaren erdian edo amaieran. Honi hiperhitanoa esaten zaio.

ariketak

- 11.2. Irakurri berri duzun elkarrizketatetik hainbat esaldi ekarri ditugu hiperhitanoکو formak erabiliz. Aztertu adizkien arteko aldeak azalpenak dioena gogoan hartuz:

(...)

Manu.- Eutsi, motel, ni ere berdin nabilek, baina ez nagok kezkatuta. Aterako diagu.

(Harira) Eta? Aurrekoan segituan alde egin **huan**.

Lander.- Bai, ez nengoan oso ondo, eta gainera... (aitzakia bila) bakarrik egon nahi zenutela pentsatu nian.

Manu.- Soberan **hengoalakoa**?

Lander.- Bai, hik ez duk ulertuko, baina Itziarrek...

Manu.- Oso ondo ulertzen diat, Lander.

Lander.- Bai, baina Itziarrek...

Manu.- Aspaldi utzi genioan elkarrekin ibiltzeari. Gure artean ez zegok ezer... Ez **hioan** igarri?

Lander.- Bai, beno, ez...

Manu.- Ematen dik ez **haizekela** konturatzen, Lander.

(...)

Lander.- (Zer esan ez dakiela) Ah... eta...

Manu.- Ez **hukek** berehala pentsatuko, ezta?

(...)

12.- Paseoan

Lander eta Itziar paseoan ari dira. Itziar Manu berreskuratzeko itxaropenaz ari zaio Landerri, eta Lander, dakienagatik, disimulatzen saiatuko da; beste kontuetara jota, udako planak aitatuko dituzte.

- Itziar.- Lander, ez **dizkiat** eskerrak eman, aurrekoan Manurekin **bakarka** uzteagatik.
- Lander.- (Disimuluan) Beno... hara... haserre **hengoan** nirekin, Itzi, eta nahiago izan **ninan** alde egin eta zuek lasai utzi.
- Itziar.- Ez **genian** ezer berezirik egin, baina **bazeukaat** gogoan behingoz jakiteko nirekin paso egiten **duen** ala ez.
- Lander.- Gutxi egon **nindunan** zuekin, baina Manuk ikusi **hinduenean**, asko poztu **zunan**.
- Itziar.- Bai, eh?
- Lander.- (Egia **iradoki** nahian) Hala ere, ezer esaten ez **dinan** arte, hik presarik ez.
- Itziar.- Bai, alferrik **duk** ilusioa izatea, ezta?
- Lander.- Behin bukatu **zenuten**, eta ez **dun** beste makilazo bat jasotzea merezi.
- Itziar.- Ez, ezta?
- Lander.- Ez. Eta berak ez **din** keinurik egin; kontuz...
- Itziar.- Bere jarrera ikusita, ez **nitizkek** aukerak ikusi behar, baina segituan **pozten zaidak barrena**, ondoan **dagoenean**...
- Lander.- Sua, ezta?
- Itziar.- Sua, Lander, sua!
- Lander.- **Txora-txora eginda hago** berarekin, Itzi. Eta esan al **hion** ezer?
- Itziar.- Erotuta **hago**, ala?
- Lander.- Hala jartzen **bahaiz**, hiri ez **dizkinat** heure kontuei buruz galdera gehiago egingo.
- Itziar.- Barkatu, gizona. (**hitz beste**) Eta? Zer plan **dituk** uda parterako?
- Lander.- Beno, Eivissara joan nahi **niken**, ikusiko **dinagu**.
- Itziar.- Uda osorako?
- Lander.- Ez, abuztuan eta irailean. Zerbitzari edo aritu nahi **dinat**, **egonaldia** ordaintzeko.
- Itziar.- Ederra plana!

AITATU.- Aipatu. Citar, nombrar.

Citer.

BAKARKA.- A solas. En tête à tête.

BARRENA POZTU.- Alegar el ánimo.

Réjouir l'esprit.

EGONALDI.- Estancia. Séjour.

HITZ BESTE.- Cambiando de tema.

En changeant de thème.

IRADOKI.- Aconsejar. Suggérer.

TXORA-TXORA EGINDA.- Loco/la por alguien. Être fou or folle de quel-qu'un/e.

Lander.- Beno, hango soldatak ez **litizken** gastu guztiak ordainduko, baina zer edo zer **badinat aurreratuta** eta moldatuko **naun**...

Itziar.- A zer inbidia! Ederki pasatuko **nikek** uda Eivissan!

Lander.- Benetan?

Itziar.- Bai, motel!

Lander.- **Hator** ba, nirekin. Lana **bazegon**; hiri ere ez **dinate** gehiegi ordainduko, baina alokairua **erdibana** eginda...

Itziar.- Ez **duk** ideia txarra. Eta hemen **daukadan arrakastarekin**...

Lander.- Primeran ibiliko **gaitun**. Pentsa **ezan** ondo eta esango **didan** zerbait.

Itziar.- Ederki. Mila esker, Lander.

AURRERATUTA. -
Ahorrado/a. Economisé/e.
ERDIBANA. - A medias.
À moitié.

ariketak

12.1. Elkarriketa irakurri ondoren, aukeratu adierazpen egokiak:

- Itziarrek eta Landerrek elkarri eskerrak eman dizkiote.
- Landerrek Itziarri Manuren harremanari dagokionez aholku bat eman dio.
- Landerrek aurreko batean gertatutakoa gogorarazi dio.
- Itziarri barruan sua pizten zaio Manu ondoan dagoenean.
- Lander uda osoan zerbitzari lanetan arituko da.
- Itziar ere gustura joango litzateke Eivissara.

Hiperzuzenketa

azalpenak

Hikako moldeak arautzeak zalantzak eragin dizkie hika egiten dutenei, eta hala, homonimiaz bi testuingurutan erabiltzen diren adizkietatik estandarrean zein dagoen ondo ahaztu egiten dugu eta bi erabilerak hartzen ditugu desegokitizat.

Nik gaur lau katu ikusi dizkinat – ditinat

Nik hiri gaur lau goxoki oparituko dizkinat

Baina bigarrena estandarrean egokia da, ordea.

Euskalki mailako erabileran, gipuzkeraz hiztun askok neutralizazioa egiten dute *dute* eta *dizute* bezalako adizkiak alokutiboan erabiltzerakoan. Adibidez,

Monikaren anaiek alde egin dute etxetik.

Alokutiboan:

*Monikaren anaiek alde egin **dinate** etxetik. (Gipuzkeraz)*

*Monikaren anaiek alde egin **diten/k** etxetik. (Euskaltzaindiaren arauen arabera)*

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 47. orrialdera.

Baina,

Arantxa, Monikaren anaiek opari bat egin dizute.

Hika:

*Arantxa, Monikaren anaiek opari bat egin **dinate**.*

Erabilera hau egokia eta zuzena da, eta ez dago zehaztuta Euskaltzaindiak hitanorako zehaztu eta araututako tauletan.

Euskaltzaindiaren estandarrerako arauak dioenez, ordea, alokutiboko kasua hitanoaren pertsona-marka adizkiaren amaieran erantsi beharra dago, eta ez erdian jarrita.

Hari honetatik, Euskaltzaindiak hitanorako adizkien taula onartu zuenean, ondorioetako bat hiztun horien kontzientzian *di(n)ate* gaizki erabilita egotea piztu izana da, baina ez *dute* - *diten/k* esateko bakarrik, baita *dizute* - *di(n)ate* egiteko ere. Horixe da, hain zuzen ere, **adizki barruko osagaien ordenari lotutako hiperzuzenketa**.

*Antton, nik hiri egia esango **nikek**, baina haserretu egingo haiz.*

Baina, hala beharko luke, ordea:

*Antton, nik hiri egia esango **niake**, baina haserretu egingo haiz.*

Bestalde, estandarrerako moldean alokutiboko kasua osatzeko Euskaltzaindiak erabakitako pluralgilea *-it* da (*diti(n)at*, *diten/k...*) eta ez *-zki* (**dizki(n)at...*); beraz, modu egokia hauxe litzateke:

Itxoin pixka batean, nik ez diti(n)at ariketak bukatu.

Eta ez

Itxoin pixka batean, nik ez dizki(n)at ariketak bukatu.

Baina zenbait hiztunek **hiperzuzenketa egiten dute pluralgileari dagokionez**, eta uste dute *ditut-diti(n)at* egiten den bezalaxe hikako esaldietan *diti(n)at* esaten dute *dizki(n)at* esan ordez:

Olatz, gaur goizean hiri kruasanak erosi ditinat diote Olatz, gaur goizean hiri kruasanak erosi dizkinat esan beharrean.

ariketak

12.2. Aztertu esaldi hauek eta saia zaitetz hiperzuzenketaren edo euskalkiak sortutako homonimiaren arrastoak aurkitzen:

- Lander, ez **ditiat** eskerrak eman aurrekoan Manurekin bakarka uzteagatik.
- Bere jarrera ikusita, ez **nitizkiake** aukerak ikusi behar, baina segituan pozten zaidak barrena, ondoan zegokenean...
- A ze inbidia! Ederki pasatuko **niake** uda Eivissan!
- Beno, hango soldatak ez **lizkiken** gastu guztiak ordainduko, baina zer edo zer badinat aurreratuta eta moldatuko naun...
- Beno, Eivissara joan nahi **niken**, ikusiko dinagu.

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 47. orrialdera.

13.- Kontzertu batean

Lander eta Itziar kontzertu batera joan dira, gustuko duten talde baten abestiekin dantzan egitera. Baina Landerrek, dantzarako baino gehiago, beste edozertarako du gogo gehiago...

- Itziar.- (Dantzan) A zer jende **mordoa!**
 Lander.- Bai. Vetera lura **ditun!** Kristoren taldea!
 Itziar.- A zer martxa!
 Lander.- Aditu! Rock zaharra **dun!** Aspaldikoa ematen **din.** Horrelakoak **zuzenean** ikusteko oso aukera gutxi **zagon** bizitzan. Gustukoa **dun?**
 Itziar.- Bai!
 Lander.- (Dantzarako baino gehiago, konbertsazioan) Sekula entzun **dun** haien diskorik? Diskoan ez **dun** sekulakoa, baina talde hau zuzeneko onena **dun.** Ez **dun** hala uste?
 Itziar.- (**Bekain** bat gorantz) Bai...
 Lander.- Garagardo bat nahi **dun?** Taberna ez **dun** oso urruti egongo. Ah, **badun** dirurik? Batere gabe etorri **naun.**
 Itziar.- Lander, hi ez **haiz** dantzara etorri, ezta?
 Lander.- Zergatik galdetu **didan** hori?
 Itziar.- (Dantzan) A zer gogoia **jarduteko,** motel!
 Lander.- **Badakin,** (Aitzakia bila) Afaltzean txakolina edan eta gero, pittin bat edanda **nagon** eta gainera hire ondoan...
 Itziar.- Tirok, **hoa** tabernara. Eta utzi dantzan!
 Lander.- Non jartzen **dute** taberna kontzertu hauetan?
 Itziar.- Eh, nik ez **diat** tabernarik jarri!
 Lander.- Bai, **bazekinat,** non jartzen **duten** galdetu nahi **ninan.**
 Itziar.- Ah, kanpoaldean, sarreraren ondoan.
 Lander.- Primeran, **banoan.** Garagardoa?
 Itziar.- Baaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaai!
 Lander.- Dirua utziko?
 Itziar.- To!
 Lander.- A... agur...! (Bere artean) Kaka zaharra! Harrapatu **zidak,** **bazekik** bere atzetik **nabilela.** Zer **baldarra naizen...**!

BALDAR.- Torpe, patoso/a. Maladroit/e.

BEKAIN.- Ceja. Sourcil.

JARDUN.- Hitz egin. *Hablar.* Parler.

MORDO.- Pila. *Montón.* Tas.

ZUZENEAN.- En directo. En direct.

13.1. Berridatz itzazu elkarrizketako esaldi hauek zuka edo eredu neutroan:

ALOKUTIBOA	ZUKA/NEUTROA
Bai. Vetera lura ditun! Kristoren taldea!	
Aditu! Rock zaharra dun! Aspaldikoa ematen din. Horrelakoak zuzenean ikusteko oso aukera gutxi zagon bizitzan. Gustukoa dun?	
Sekula entzun dun haien diskorik? Diskoan ez dun sekulakoa, baina talde hau zuzeneko onena dun. Ez dun hala uste?	
Garagardo bat nahi dun? Taberna ez dun oso urruti egongo. Ah, badun dirurik? Batere gabe etorri naun.	
Lander, hi ez haiz dantzara etorri, ezta?	
Zergatik galdetu didan hori?	
Badakin, (Aitzakia bila) Afaltzean txakolina edan eta gero, pittin bat edanda nagon eta gainera hire ondoan...	
Tirok, hoa tabernara. Eta utzi dantzan!	
Eh, nik ez diat tabernarik jarri!	
Bai, bazekinat, non jartzen duten galdetu nahi ninan.	
Primeran, banoan. Garagardoa?	
Kaka zaharra! Harrapatu zidak, bazekik bere atzetik nabilela. Zer baldarra naizen...!	

Alokutiboan hitz egiteko garaian, adizkien osaketarekin edota alokutiboa erabiltzeko ingurunearekin zerikusia ez duten beste era bateko arazoak sortzen dira maiz. Horien artean, naturaltasunetik, beharbada tradiziotik ihes egiten duten joerak daude. Erabilera desegoki horiek hauexek izan daitezke: neutralizazioa, proiektzio faltsua, inperzonalak, adizki sorkuntza okerra... Hel diezaiogun neutralizazioaren gaiari:

Zuka edo neutroan jarri dituzunean konturatuko zinen batzuk hitanoko formak direla eta beste batzuk, ordea, hikakoak. Eta, askotan forma bera hartzen dutenez, jarduna aski nekagarria egiten dela. Esaterako:

Sekula entzun dun haien diskorik? Diskoan ez dun sekulakoa, baina talde hau zuzeneko onena dun. Ez dun hala uste?

Era honetako perpausak ez dira oso egokiak ahozko hizkerarako, ez erregistro neutroetan ez alokutiboan, ez baita ohikoa hizketan ari garela perpausaren zama nagusia adizkietan uztea. Eta, adibidean ikusi dugun bezala, adizki metaketaren arazoa larritu egiten da alokutiboan, adizki homonimia nabarmena eta gogaikarria geratzen delako. Konponbidea ez da zaila eta hiztunak berezkua izaten du: adizki elipsia edo egitura aldaketa.

ariketak

13.2. Hortaz, nola berridatziko zenituzke esaldi hau irakurri duzun azalpenaren arabera?

1.- *Horrelakoak zuzenean ikusteko oso aukera gutxi izaten dun bizitzan. Gustukoa dun?*

2.- *Garagardo bat nahi dun? Taberna ez dun oso urruti egongo. Ah, badun dirurik? Batere gabe etorri naun.*

13.3. Aukeratu adizki egokia:

1.- Eta aukeran, nahiago nikek hik aurpegira esango norbait ez onartzeko eskubidea baliatzen ari haizela, nirekin horrela jokatzeko.

a. bahik / b. bahida / c. bahit / d. bazenit

2.- Ez hindudan espero, Maite; baina hemen gero, ongi etorri gure etxera.

a. hagonanez / b. hagoanez / c. hagoenez / d. hengoenez

13.4. Perpaus hauetan agian badago zer edo zer ondo ez dagoena edo egokiena ez dena. Aurkitu eta zuzendu:

1. *Askotan entzuten dituk halako astakeriak kalean, baina ez hadi kikildu horregatik.*

2. *Bukatu egin behar diat, ezin diat telefonoz hizketan jarraitu; bestela nire amak erotu egingo nain.*

14.- Hondartzan

Lander eta Itziar hondartzara joan dira, udaberriko goxoaz aprobetxatzera, ditxosozko Txapasen eskolari **kale eginda**. Eguzkitan daudela, berriketan arituko zaizkigu.

- Itziar.- **Badiat** ikasturtea bukatzeko gogo! **Bazekiat** ez **dela** asko geratzen, baina udaberria iristen **denean**...
- Lander.- Bai, ederki egin **dinagu** hondartzara etorrita. Ez **zegin** Txapas **jasaterik**.
- Itziar.- Mmmm... bai gustura!
- Lander.- Ah, Itzi, azkenean ez **dun** Eivissako plana aterako.
- Itziar.- Ohhh, lastima! Zergatik?
- Lander.- Beno... irailerako gutxienez bi utziko **ditinat**...
- Itziar.- Urte ederra pasatu **duk**, ezta?
- Lander.- Hire **errua** izan **dun** eta! Urte osoa pasatu **dun**: "Lander **goazen** tabernara, joandabertan hobeto **gaudek** irakasleak jasaten baino, joango al **gara** Parte Zaharrera, ikusiko al **dugu** Bide Ertzeanen kontzertua?...".
- Itziar.- Ba ni hirekin ibili **nauk**... eta dena ateratzea espero **diat**!
- Lander.- Mmmmm (gaiz aldatuko du) Gainera, hemen ere lana eskaini **zidaten**.
- Itziar.- Ah, bai, non?
- Lander.- **Bahekien** etxe azpian taberna bat jarri **dutela**, ezta? Ba bertan.
- Itziar.- Ah, bai, izen xelebreko hori, ezta, nola **zen**?
- Lander.- Kar, kar, kar... bai, beno, polita **dun**, **Mangoari gibeletik**!
- Itziar.- Kar, kar, kar!
- Lander.- Bai, pintxotan ibiltzeko horietakoa **dun**. Eta gibela **gordina** eta erreta prestatzen ikasi beharko **dinat**! Espezialitatea **dun**.
- Itziar.- Esan beharrik ez **daukak**, motel, eta mango **zukua** izango **dik** goxatzeko, noski, kar, kar, kar!!
- Lander.- Bai, eder askoa **da**, ba!
- Itziar.- Ba ea nik ere lanen bat topatzen **dudan**, **sos** batzuk atera eta ditxosozko autoa erosteko!
- Lander.- Baina bitartean, aprobetxa **dezagun** eguzki eder honetaz...
- Itziar.- Bai! Ez **baitugu** askotan etortzerik izango!
- Lander.- Beno, hori gure esku **zegin**...
- Itziar.- Bai, baina azken ahalegina egiteko garaian **gaudek**, txikito!
- Lander.- Bai, beno, Itzi, nik ez...
- Itziar.- (etenez) Eta udan ere etorriko **gaituk**!
- Lander.- Bai, baina gauza bat...
- Itziar.- Beno, nahikoa **duk** berriketa hau. Kristoren **logura** sartzen ari **zaidak**!
- Lander.- Ondo **zegin**...

ERRU.- Culpa. Faute.
GIBEL.- Parte posterior.
 Partie postérieure.
GORDIN.- Crudo/a. Cru/e.
JASAN.- Aguantar, soportar.
 Supporter.
KALE EGIN.- Faltar. Rater.
LOGURA.- Sueño. Sommeil.
SOS.- Dirua. Dinero. Argent.
ZUKU.- Zumo. Jus.

- 14.1. Jar itzazu molde neutroko adizki hauek alokutiboan, noka edo toka, edota hikako moduan, bakoitzari dagokion aldaketa eginez.

GAITU:
 BALITZAIZKIO:
 ZENEZAN:
 NUKE:
 GINTUZUN:
 LITZAIKE:
 GOAZEN:
 ZEGOKIZUN:
 DAITEKE:
 HAU:
 NINDUTEN:
 DIEZAIKE:
 ZENIZKION:

Hitanoaren galera bideak

azalpenak

Ezin ukatzekoa da komunikabideen aldetik, literatura mailan, gazteen artean... askotan ari direla hitanoa erabiltzen; eta horrek, gehien-gehienetan irizpidea batere txukuna izaten ez bada ere, galga egiten dio galera-prozesuari.

Baina joera honek ezin du ezkutatu alokutiboaren erabilera galbidean dagoela. Ez dago esaterik, hala ere, leku eta euskalki guztietan gertatzen ari denik, baina bada joera orokorra. Zerrenda ditzagun jarraian galera horretan eragina izan duten eta izaten ari diren hainbat ohitura:

- Tradizioz, hitanoaren erabilera desagokitzat eta zikintzat jotzea.
- Gaur egungo erabilera asimetrikoa eta kasu askotan okerra. Eta, horren ondorioz, nokakoaren erabilera askoz ere galduagoa egotea tokakoaren erabilera baino.
- Tratamenduko arazoak:
 - Hika ari garenean, modu alokutiboa eta modu neutroa nahastea.
 - Hika ari garenean, *zu* eta *hi* pertsonak batera erabiltzea.
 - Hika ari garenean, emakumezkoei ere toka egitea.
 - Hika egitea tradizioaren arabera neutroan egin beharko geniokeenari.
- Tratamendua zuzena denean:
 - Aldaketa fonetikoak ez egitea.
 - Galderetan eta harridurazko perpausetan alokutiboan aritzea.
 - Mendeko perpausetan erabiltzea.
 - Hiperhitanoa eraikitzea, solaskidearen generoa adizkietan agertzeko.
 - Adizki sorkuntza okerra egitea.
 - Euskalkia eta estandarra nahastea.

14.2. Elkarrizketan hutsune batzuk utzi ditugu. Saia zaitez molde alokutibo egokia jartzen:

- Itziar- Ba ikasturtea bukatzeko gogo! Ba ez dela asko geratzen, baina udaberria iristen denean...
- Lander- Bai, ederki egin hondartzara etorrira. Ez Txapas jasaterik.
- Itziar- Mmmm... bai gustura!
- Lander- Ah, Itzi, azkenean ez Eivissako plana aterako.
- Itziar- Ohhh, lastima! Zergatik?
- Lander- Beno... irailerako gutxienez bi utziko
- Itziar- Urte ederra pasatu, ezta?
- Lander- Hire errua izan eta! Urte osoa pasatu: "Lander goazen tabernara, joandabertan hobeto irakasleak jasaten baino, joango al gara Parte Zaharrera, ikusiko al dugu Bide Ertzeanen kontzertua?..."
- Itziar- Ba ni hirekin ibili eta dena ateratzea espero!
- Lander- Mmmmm (gaiz aldatuko du) Gainera, hemen ere lana eskaini
- Itziar- Ah, bai, non?
- Lander- Bahekien etxe azpian taberna bat jarri dutela, ezta? Ba bertan.
- Itziar- Ah, bai, izen xelebreko hori, ezta, nola zen?
- Lander- Kar, kar, kar... bai, beno, polita, *Mangoari gibeletik!*
- Itziar- Kar, kar, kar!
- Lander- Bai, pintxotan ibiltzeko horietakoa Eta gibela gordina eta erreta prestatzen ikasi beharko! Espezialitatea
- Itziar- Esan beharrik ez, motel, eta mango zukua izango goxatzeko, noski, kar, kar, kar!!
- Lander- Bai, eder askoa da, ba!
- Itziar- Ba ea nik ere lanen bat topatzen dudan, sos batzuk atera eta ditzosozko autoa erosteko!
- Lander- Baina bitartean, aprobetxa dezagun eguzki eder honetaz...
- Itziar- Bai! Ez baitugu askotan etortzerik izango!
- Lander- Beno, hori gure esku
- Itziar- Bai, baina azken ahalegina egiteko garaian, txikito!
- Lander- Bai, beno, Itzi, nik ez...
- Itziar- (etenez) Eta udan ere etorriko!
- Lander- Bai, baina gauza bat...
- Itziar- Beno, nahikoa duk berriketa hau. Kristoren logura sartzen ari!
- Lander- Ondo

erantzun-orriak

1.- Unibertsitatera bidean

1.3. HIKAKO ADIZKIAK

diat, haizen, nian, naik,
zegok, nauk, naun

ZUKA/NEUTROKO
ADIZKIAK

dugu, dut, diogu,
nuen, naiz, zaitez

1.4. Itziazrek erabiltzen ditu hikako adizki gehien.

1.5. b da erantzun zuzena.

2.- Eskola batean

2.2.

1. zaitez	6. dago/didazu
2. da	7. zuretzat/
3. zeuk/zenuen	8. daukagu
4. zuk/daukazu/zuk	9. zait
5. naiz	

AZALPENAK

Izenordaina

Herorrek da erabiltzen duen izenordain indartua.
Herorrek-en forma arrunta *Hik* da.

3.- Tabernako barran, piper egiten

3.2.

1. zara	4. dizut	7. zaizu
2. duzu	5. daukazu	8. ezazu
3. dizkizut	6. dugu	9. du

4.- Liburu-dendan

4.2.

1. da	6. ezazu	11. dizkizut
2. da	7. ginen	12. Zoaz
3. duzu	8. daukazu	13. ditut
4. daukat	9. dugu	
5. nuke	10. noa	

5.- Kale-zurrutean

5.1.

1. nago	11. da
2. duzunez	12. zurekin/du
3. duzula/dakizula	13. dago
4. zaren	14. zu/dugu/dut/da
5. zizkidan	15. dauka/ditu
6. zure/zizkidan/da	16. dizkizudan
7. Zurekin/zuen	17. Zu/zabiltza
8. zenuen	18. Banoa/dago/zurekin
9. nintzen	19. zaren
10. zaudela/dut	

6.- A zer ajea!

6.2.

1. zaizu	4. dizut
2. zaitez duzu	5. daukazu
3. zinen	6. nintzen

7.- Gau ederra Landerrek!

7.2.

1. zinen	6. didazunez	11. zenuen
2. Zurekin/dago	7. du/da	12. nuen
3. nengoan	8. zen	13. dizkizut
4. zenuen	9. ezazu	14. zaitut
5. diozu	10. nintzen	15. gaitu

8.- Esperoan

8.1.

- 1- Itziaz kexatu egiten da.
- 2- Itziazrek bere buruaren kritika egiten du.
- 3- Itziazrek aurretik badakiena gogoraraziko dio bere buruari.
- 4- Itziazrek erabakia hartuko du.

8.2.

Kexatzeko: Ez zegok eskubiderik!
Bere buruaren kritika egiteko: Hi tuntuna haiz, neska.
Lehendik bazekiena egiaztatzeko: Beti bezala, hor etorri duk.
Erabakia hartzeko: Banoak!

HIKAKO ADIZKIAK

Ez **zegok** eskubiderik!
Hi tuntuna **haiz**, neska.
Beti bezala,
hor etorriko **duk**.
Banoak!

ZUKA/NEUTROKO
ADIZKIAK

Ez **dago** eskubiderik!
Zu tuntuna **zara**, neska!
Beti bezala,
hor etorriko **da**.
Banoa!

9.- Zineman, muturbeltz

9.1. Lander eta Itziazarren artean gaizki ulertu bat egon da.✓

Ikusle batek kargu hartu die zalaparta handia ateratzen ari direlako.✓
Landerrek ez zuen uste Itziaz hain erretxina zenik.✓

9.2. Irainak: Matxista zikina!

Aditz elipsia: Zergatik? Hi beti azkenputz!
Interjekzioak: To! Aitzakiak amonari.
Diskurtso etena: Eh... Beno, beno, bakea behar diagu... Aspaldi... aspaldi... hasi al da?

9.3. zatoz; da; geunden; naiz, zure; aizu, baduzu, dizut, duzu; du; zure, ditut; har itzazu; nago; zuk, zenidan, zeure; dugu; da

10.- Enkontrua**10.2.**

1. DUZU	8. ZEN
2. EZ DAGO	9. DUZU /DUZU
3. NABIL	10. HADI /DA /DUZULA
4. DITUT /NAGO	11. HADI
5. BADAKIT /GARA	12. DUZU /BARKA EZAZU
6. EZ DAUKAT	/DUZU
/DA /EZ DELAKO	13. NATOR /NOA
7. EZ DAITEKE	14. NAGO /NAU /EZ DUZU

11.- Proposamena**11.1.**

1. c
2. a
3. c
4. d
5. b

12.- Paseoan**12.1.**

Landerrek Itziarri Manuren harremanari dagokionez aholku bat eman dio.✓
 Landerrek aurreko batean gertatutakoa gogorarazi dio.✓
 Itziarri barruan sua pizten zaio Manu ondoan dagoenean.✓
 Itziar ere gustura joango litzateke Eivissara.✓

12.2.

dizkiat (pluralgilearen hiperzuzenketa)
 nitizkek (barruko osagaien ordena)
 nikek (barruko osagaien ordena)
 litizken (pluralgilearen hiperzuzenketa)
 niken (ondo)

13.- Kontzertu batean**13.1.**

Bai. Vetera lura DIRA! Kristoren taldea!
 Aditu! Rock zaharra DA! Aspaldikoa ematen DU.
 Horrelakoak zuzenean ikusteko oso aukera gutxi DAGO bizitzan. Gustukoa DUZU?
 Sekula entzun DUZU haien diskorik? Diskoan ez DA sekulakoa, baina talde hau zuzeneko onena DA. Ez DUZU hala uste?
 Garagardo bat nahi DUZU? Taberna ez DA oso urruti egongo. Ah, BADUZU dirurik? Batere gabe etorri NAIZ.
 Lander, ZU ez ZARA dantzara etorri, ezta? Zergatik galdetu DIDAZU hori?
 BADA KIZU, (Aitzakia bila) Afaltzean txakolina edan eta gero, pittin bat edanda NAGO eta gainera ZURE ondoan...
 TIRA, ZOAZ tabernara. Eta utzi dantzan!
 Eh, nik ez DUT tabernarik jarri!
 Bai, BADA KAT, non jartzen duten galdetu nahi NIZUN/NUEN.
 Primeran, BANOA. Garagardoa?
 Kaka zaharra! Harrapatu NAU, BADA KI bere atzetik nabilela. Zer baldarra naizen...!

13.2.

- 1.- Horrelakoak zuzenean ikusteko oso aukera gutxi DINAGU bizitzan. Gustukoa?
- 2.- Garagardoa nahi? Taberna ez dun oso urruti egongo. Ah, dirurik? Batere gabe etorri naun.

13.3.

- 1.- c / 2.- c

13.4.

- 1.- DITIAGU
- 2.- Ondo dago. Beste aukera bat: Nire amarekin erotuko naun.

14.- Hondartzan**14.1.**

GAITU: GAITIN/K (alokutiboa)
 BALITZAIZKIO: bere horretan, baldintzazkoa delako.
 ZENEZAN: HEZAN (hikakoa)
 NUKE: NIKEN/K (alokutiboa)
 GINTUZUN: GINTU(N)AN (hikakoa)
 LITZAIKE: LITZAIKEN/K (alokutiboa)
 GOAZEN: bere horretan, aginterazkoa delako.
 ZEGOKIZUN: ZEGOKI(N)AN (alokutiboa)
 DAITEKE: DAITEKEN/K (alokutiboa)
 HAU: bere horretan, hikakoa baita.
 NINDUTEN: NINDITE(N)AN (alokutiboa)
 DIEZAIKE: ZIEZAIKEN/K (alokutiboa)
 ZENIZKION: HIZKION (hikakoa)

Ale osoa **www.ikasbil.net** atarian:
Elkarrizketak entzungai
Ariketak on-line

maramara*

www.maramara.net
info@maramara.net